

РИНОК ЗОЛОТА: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Наталія Савчук,
к.е.н., доцент
кафедри
міжнародних
фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
університет ім.
Вадима Гетьмана»

МАКРОЕКОНОМІКА

Історія золота налічує приблизно шість тисяч років. Цей найстародавній з відомих людині метал в сучасних умовах посідає важливе місце в міжнародних економічних відносинах, в економіці кожної з країн світу і, нарешті, виступає символом багатства людей. Золото завжди відіграло і сьогодні продовжує відігравати значну роль у розвитку як світової історії в цілому, так і сучасних економічних відносинах, зокрема. Воно виконувало і продовжує виконувати важливу роль в економічному розвитку країн, у міжнародних стосунках між ними, в запровадженні міжнародних валютних розрахунків і при цьому завжди виступало символом влади і багатства. Протягом всієї історії фінансових відносин золото було гарантією стабільності валют країн усього світу. Воно було перепорою для урядів у друкуванні надлишкової кількості паперових грошей і захищало заощадження людей від інфляційних негараздів. Держави, які не застосовували золотомонетний стандарт в управлінні фінансовою системою своїх країн, часто зазнавали інфляційних потрясінь, оскільки бажання урядів збільшити свої витрати не маючи при цьому золотовалютного забезпечення, призводило до економічних криз.

Кожна людина в своєму житті обов'язково бачила золото у вигляді монет, браслетів, обручок, сережок, ланцюжків, банківських злитків тощо. І при цьому кожен усвідомлював, що це дороге або, говорячи економічною мовою, має певну цінність, незважаючи на відносно невеликі об'єми. А це означає, що золото виступає в якості дорогоцінного металу. Мірою ваги дорогоцінних металів є трійська унція, назва походить від французького міста Труа, в якому дана одиниця виміру була використана вперше. Трійська унція важча за звичайну унцію на 10%.

До особливостей, що притаманні золоту, можна віднести такі:

- це хімічний елемент за порядковим номером 79 відомої таблиці періодичних елементів Д.І.Менделєєва;
- це метал жовтого кольору з блиском;
- пластичність золота настільки велика, що 1г золота можна розкатати в лист площею 1м²;
- чисте золото відповідає 24 каратам, або 99,999% його наявності в сплаві.
- отримання 100% золота практично є неможливим;
- золото – це метал, який не іржавіє і не тмяніє;

- температура плавлення золота становить 1064,18 градуса за Цельсієм;
- золото – це красивий метал з притаманними йому природними властивостями бути втіленням вартості, тобто виступати в якості грошей.

Сьогодні золото набуває статусу інструмента інвестиційної привабливості. Це є процес вкладання тимчасово вільних коштів у золото відповідно до так званих правил, за якими працюють «гравці» на фінансових ринках і за якими аналізується діяльність ринку золота в цілому. Золоте правило інвесторів в світі полягає в наступному: 10-15% своїх вкладень необхідно здійснювати в золото. Разом з тим і деякі аналітики фінансових ринків вважають за потрібне 35-50% свого інвестиційного портфеля конвертувати в золото. Відповідно аналітичним прогнозам, у найближчі п'ять років дохідність золота може перевищити позначку в 500%. Враховуючи нестабільність світової фінансової системи, а також той факт, що світові запаси золота вичерпуються майже з кожним днем, ці прогнози в найближчому майбутньому можуть виправдатися. Для більшого розуміння причин вкладання коштів в золо-

то повернімося до деяких історичних аспектів «жовтого металу».

Процес видобування золота в світовій історії має три періоди. Перший розпочався напередодні Першої світової війни, другий – припадає на початок Другої світової війни і, на решті, третій період пов'язаний з демонетизацією золота, що розпочався на початку 70-х років минулого століття. Золото, як і будь-який товар, має бути вироблений і після цього реалізований. Таким чином зазначений вище товар надходить до споживача і відповідно ним споживається, тобто золото проходить такі ж самі шляхи, як і звичайний товар. Це означає, що золото в своєму житті проходить ті самі етапи, як і інші товари.

Окрім виробництва та споживання золота, слід зазначити і про форми його існування. На сьогоднішній день золото існує в трьох основних формах:

- запасах центральних банків і казначейств;
- у накопиченнях фізичних та юридичних осіб;
- у ювелірній справі різних галузей промисловості.

Призначення золота виражалось в усі часи притаманними йому функціями. Протягом століть на золото припадала головна функція грошей. Грошам відповідно притаманні наступні функції, про які, до речі, зазначав К.Маркс в «Капіталі». До функцій грошей відносять наступні: міра вартості, засіб обігу, міра накопичення, платіжний засіб і світові гроші. Слід зазначити, що протягом всієї історії функціонування грошей їхні функції виконувало і золото як дорогоцінний метал. З цього приводу К.Маркс писав: «Первая функция золота состоит в том, чтобы доставлять товарному миру материал для выражения стоимости, т.е. чтобы выразить стоимости товаров как одноименные величины, качественно одинаковые и количественно сравнимые. Оно функционирует, таким образом, как всеобщая мера стоимостей, и прежде всего в силу этой функции золото – этот специфический эквивалентный товар - становится деньгами».

На ознаки, що є притаманними товару, який здатен добре виконувати функції грошей, звертає увагу А.В.

Анікін в своїй праці, присвяченій міжнародному економічному аспекту золота. До них він відносить наступні:

- однорідність та різноякісність,
- пружність та цілісність,
- економічна подільність,
- висока вартість одиниці ваги та розрахунків,
- бажане володіння постійною вартістю.

За часів золотого стандарту золото виступало в якості грошей. З цього приводу К.Маркс в своїй фундаментальній праці «Капітал» писав, що купівля-продаж та ціна золота є поняттями ірраціональними. Ціна золота являла собою кількість золота в грошовій одиниці. Перехід до золотого стандарту зайняв досить довгий період часу.

Так, в 1971 році, тобто в період 70-х-80-х років відбулася остання відміна прив'язування долара до золота, тобто, починаючи з цього часу, і фінансова, і банківські системи тримаються тільки на довірі. Перебуваючи під тиском, розвинуті країни Західного світу були змушені відмовитись від золотого стандарту, тобто від системи грошового обігу і валютних розрахунків, що були пов'язані зі золотом. Період після 1968 року умовно можна поділити на дві частини. Так, до 1980-1981 р. у капіталістичних країнах видобування золота скорочувалось, а з 1970 по 1980 р.р. скоротилося майже на чверть. З 1970 року золото, як свідчить історія розвитку ринку золота, завжди різко зростало в моменти зниження ставок центральних банків. Експерти Deutsche Bank зазначають, що у разі такого сценарію розвитку подій у США, ціни на жовтий метал можуть досягнути 800 дол. США. Саме в цей період ринкова вартість золота збільшилась майже в 25 разів, а пізніше знизилась майже вдвічі.

Починаючи з 1971 року рішення про обсяг валюти в обігу приймають центральні банки, що триває і по теперішній час. Кількість грошей і їхній еквівалент у багато разів перевищують всесвітні товарні запаси, однак ситуація зберігає стабільність за рахунок можливості придбання необмеженої кількості так званого фіктивного товару, втіленого в цінні папери, такі як облігації, акції, ф'ючерси, опціони та інші. Крім того, потрясіння, які, на жаль, подеколи відвідують людські

цивілізації, призводять до війн та інших стихійних лих, фінансуються за рахунок платників податків, про вартість яких ті не мають жодного уявлення. Це, в свою чергу, призводить до того, що світ знаходиться на порозі великих фінансових криз і в такому разі на «допомогу» приходять золото.

Причини інвестування грошових коштів у золото не змінилися протягом досить довгого періоду часу. До них можна віднести наступні:

1. Незалежність. Золото створює впевненість завдяки своїй незалежності. Воно не залежить від держав, валют, дохідності вкладів, надійності кредитів. На його вартість можуть впливати економічні та політичні фактори, проте його цінність і придатність в якості платіжного засобу залишаються незмінною у всі віки.

2. Резервні засоби. Держави і центробанки в якості засобу забезпечення своїх валют часто вибирають золото. По цій причині одна четверта всього золота в природі належить центральним банкам чи іншим офіційним державним установам. Україна за обсягами золотовалютних резервів знаходиться на 53 місці серед всіх країн світу.

3. Висока ліквідність. Золото, поряд з більшістю високоліквідних активів, є найбільш привабливим. Воно може бути продано протягом 24 годин як на одному фінансовому ринку, так і на декількох відразу. Навряд чи будь-які цінні папери навіть самих найбільших корпорацій у світі будуть продані настільки швидко.

4. Диверсифікація активу. Золото може зіграти вирішальну роль у формуванні інвестиційного портфеля. Треба зазначити, що більшу частину активів традиційних портфелів складають акції чи інші цінні папери, а от включення золота в інвестиційний портфель надає йому зовсім іншого вигляду, піднімає його на більш високий рівень, а, крім того, частково захищає від цінових коливань інших видів активів.

5. Надійність та стабільність. Золото завжди було цінним і дорогим протягом тисячоліть, воно залишилось найкращим способом вкладення грошей; незалежно від можливих коливань цін на фінансовому ринку вартість золота демонструє стабільність і позитивну тенденцію до росту.

Більшість, людей намагаючись захистити свої заощадження від зменшення їхньої купівельної спроможності, що особливо актуально і сьогодні, приходять до традиційних способів. Один з способів полягає в конвертації грошей на більш стабільну і стійку іноземну валюту. Іноді цей спосіб дозволяє зберегти, а інколи і примножити свої вклади. У зв'язку з цим, часто об'єктом уваги стає і нерухомість. Але цей вклад має лише поверхову надійність, тому що ціни на нерухомість також не застраховані від економічних потрясінь. І тільки в останню чергу ми згадуємо про золото. Залишаючись привабливим об'єктом інвестування, воно вступає в гру і зараз.

Оскільки запаси золота є вичерпними, уряди не в змозі з легкістю маніпулювати його ціною. Зберігання своїх заощаджень в золоті – це єдина можливість зберегти свої заощадження в непрості часи.

Проаналізуємо динаміку зміни ціни на золото починаючи з 1980 року, який став піком у світовій історії ринку дорогоцінних металів. Під впливом політичних і економічних факторів, а саме високим зростанням інфляції в США і інших західних країнах, новий вибух нафтової кризи, загострення міжнародної ситуації, пов'язаної з подіями в Ірані та Афганістані, натиском хвилі спекулянтів та тезавраторів, 21 січня 1980 р. за трійську унцію золота пропонували вже в 25 разів більше, ніж у минулі десятиріччя. На Лондонській біржі платили 850 дол. США, в той час як на Нью-Йоркському ринку метал з поставкою через 12 місяців котирувався в цей день на рівні 973 доларів за трійську унцію. Одна трійська унція дорівнює 31,1034807 грама.

На цьому спекулятивному піку ціна довго утриматися не могла. Використовуючи сприятливу ситуацію, спекулянти в 1980 – 1981 рр. продавали куплене раніше золото і отримували значний прибуток. Попит ювелірної та інших галузей промисловості скоротився під впливом двох головних факторів – високих цін і високого економічного спаду. Курс долара щодо інших світових валют підвищувався, а ціна золота звичайно пов'язана з цим курсом оберненою залежністю. Тенденція зниження цін на дорогоцінні ме-

тали продовжувалася до 2001 року і досягнула позначки 260 дол. США за унцію золота.

Період починаючи з лютого 2001 р. супроводжувався збільшенням попиту з боку промислових виробників та міжнародних інвесторів, високим рівнем інфляції та геополітичними кризами. І вже 12 травня 2006 року ціна досягнула 725 дол. США/унцію. Варто зауважити, що тільки один з 30 світових аналітиків ринку золота зміг передбачити, що ціна зможе досягнути такого піку у 2006 році.

Позитивна динаміка зростання ціни розпочалася у III кварталі 2007 року. Високий попит з боку інвесторів, нестабільність долара стосовно основних світових валют, нові максимальні відмітки цін на нафту розіграло ціну золота до 760 дол. США за трійську унцію.

У прогнозі, опублікованому на сайті Лондонської Асоціації ринку дорогоцінних металів, більшість світових експертів ринку прогнозували, що у 2007 році буде встановлено новий світовий максимум. Максимальну ціну прогнозували на рівні 850 доларів за трійську унцію золота та до 20 доларів за унцію срібла. Згідно з середньозваженим прогнозом цін на дорогоцінні метали в 2007 році золото знаходитиметься в коридорі 566 – 742 дол. США, срібло – 10,46-15,53, платина – 1022,70-1361,78, палладій – 278,46-424,96.

На думку світових та вітчизняних експертів, основними факторами, які впливатимуть на ринок дорогоцінних металів у майбутньому, будуть економічні, а саме (грошово-кредитна політика найбільших держав, темпи інфляції, обсяги видобутку, високий попит з боку найбільшої і найчисельнішої держави світу Китаю, та інших міжнародних інвесторів, ціна на енергоресурси) та політичні фактори (розв'язання ядерних проблем з КНДР та Іраном, військових дій у Іраку).

Інвестуючи в золото, краще орієнтуватися не на короткострокові спекуляції, аніж на перспективу в 3-5 років. В результаті недавнього піднесення цін короткостроковий потенціал зростання вичерпаний. Кінцевою зупинкою спекуляції може стати відмітка у сумі 1000 доларів США. Прогнозуючи настільки бурхливе зростання, фундаментальні

аналітики виходять з того, що частка золота в інвестиційних портфелях більшості гравців на ринку дорогоцінних металів може бути підвищена з 5% до 10%.

Сьогодні поширення способом інвестування в банківські метали є купівля зливків та монет із дорогоцінних металів. Вартість зливків банківських металів та інвестиційних монет, як правило, має три складові: ринкова ціна, витрати на виготовлення та доставку до сховища банку і невелика комісія банку. Вартість колекційних монет монетних дворів світу додатково включає в себе також колекційну вартість самої монети. Зворотній відкуп зливків банківських металів та монет проводить невелика кількість банків України. Продати зливки чи монети банку можна з різницею до 3% від ціни продажу залежно від номіналу зливку чи монети.

Одним з найбільш поширених видів збереження та примноження своїх заощаджень для фізичних осіб є розміщення банківських металів на поточних чи вкладних рахунках. Як правило, відсотки на залишки банківських металів на поточних рахунках не нараховуються. Перевагою є те, що такий рахунок можна поповнити в зручний для клієнта час, прийшовши до банку з коштами чи власними банківськими металами, або зняти з свого рахунка зливки. Вкладник може продавати банківські метали, розміщені на рахунку, заробляючи на різниці курсів. Ще одним видом вкладень є золотий депозит. На такий вклад нараховуються від 0,5% до 6% річних. Іноді дохідність таких операцій може становити до 40%, враховуючи подорожчання металу на світовому ринку плюс відсотки за вкладом. В кінці терміну вкладник може забрати свій вклад та нараховані відсотки фізичним золотом або національною валютою за курсом продажу банківських металів за мінусом 2%.

Великою перевагою рахунків у банківських металах є те, що у разі негайної потреби вам непотрібно достроково розривати договір банківського вкладу чи знімати банківські метали з рахунка, ви можете отримати банківський кредит під заставу розміщених на рахунку банківських металів. Промислові споживачі банківських металів, серед

яких можна виділити і ювелірних виробників, у всіх установах банку можуть придбати зливки золота вагою до 1кг і більше.

З метою хеджування своїх ризиків, отримання інвестиційного прибутку від зростання світової ціни банківських металів, отримання відсоткового доходу по залишках банківських металів на рахунках до уваги всіх юридичних осіб – депозити в золоті з відсотковою ставкою до 5% річних. Через поточні рахунки в банківських металах юридичні особи можуть проводити операції купівлі/продажу банківських металів як на внутрішньому ринку України, так і на світовому з метою отримання курсової різниці, хеджування ризиків. Мінімальна сума операції на міжнародному ринку – 250 трійських унцій золота або 10- 000 унцій срібла. На внутрішньому ринку мінімальна сума операції становить 100 г золота, або 10 кг срібла. За проведення операцій купівлі/продажу б/м на МВРУ чи на міжнародному ринку банк утримує комісійну винагороду у розмірі 0,3% від суми операції.

Під заставу розміщених на рахунку банківських металів завжди можна отримати грошовий кредит. Великою популярністю серед промислових споживачів користуються кредити в банківських металах (кредитні ресурси у фізичному золоті чи у грошовому еквіваленті до золота). Перевагою таких кредитів є низька відсоткова ставка (в середньому 6-7% річних, залежно від терміну залучення). Зниження ціни золота на ринку та закінчення терміну погашення кредиту також грає на руку позичальнику і може ще більше здешевити вартість ресурсів.

Купівля злиwkів та монет із дорогоцінних металів – це поширений у більшості країн світу спосіб інвестування в банківські метали. Монети із дорогоцінних металів поділяють на інвестиційні та колекційні.

Інвестиційні монети використовують практично лише для накопичення вартості шляхом інвестування грошових коштів у високоліквідні вироби із дорогоцінних металів. Ціни на такі монети на ринку України визначаються, виходячи з світової ціни на дорогоцінні метали з додаванням визначеної маржі. Ця маржа встанов-

люється залежно від ваги монети і включає витрати на виготовлення та інші витрати, пов'язані з доставкою на територію нашої держави. В деяких країнах інвестиційні монети можна розмістити як на депозитних, так і на поточних рахунках.

Колекційні монети (їх ще називають пам'ятними) карбуються обмеженим тиражем з використанням складних технологій карбування. Колекційні монети цінні не стільки через наявність в них дорогоцінних металів, скільки через художнє оформлення та високої якості виготовлення. Колекційна вартість монети складається з багатьох факторів, які дуже важко передбачити. З часом вартість такої монети може зрости у випадку підвищення цін на дорогоцінні метали плюс до того зросте її нумізматична вартість. Розмір її залежатиме від тиражу та популярності тієї чи іншої монети.

Найбільш популярними на ринку України колекційними монетами є в першу чергу вітчизняні монети НБУ, монетних дворів Австралії та Нової Зеландії, Великобританії, Канади та інші. На сьогодні основні обсяги продажів забезпечують монети середнього цінового сегменту по ціні до 400 грн. Меншу частку продажів забезпечують монети за ціною від 400 до 2200 грн. та монети третього сегменту – тобто, дорожче за 2000 грн., що купують особи, котрі особливо їх цінують, тобто для поповнення власного золотого фонду. В цілому потенціал монетного ринку залишається відносно невеликим, оскільки в якості інвестиційного інструмента монети в Україні використовуються дуже рідко. В основному їх купують на подарунки та для нумізматичних цілей.

Перевагами інвестування в безготівкові банківські метали є, по-перше, їхня висока ліквідність, яка полягає в можливості їх продажу протягом 24 годин за дорученням клієнта за ринкової чи фіксованою ціною; хеджування від підвищення цін на зовнішньому та внутрішньому ринках, захист від інфляційних процесів, можливість отримання банківських металів у фізичній формі за певну премію, яка складається із ціни виготовлення та комісії банку. Інвестиційному проце-

су, пов'язаному з банківськими металами, поряд із перевагами, притаманні і недоліки, які полягають в тому, що є обмеження на суму угоди, а саме: не менш як 500 трійських унцій для золота, платини і паладія та не менш як 10000 трійських унцій для срібла.

Сьогодні операції з золотом та іншими дорогоцінними металами – це не тільки операції з фізичним золотом, а і безготівкові операції на міжнародному ринку дорогоцінних металів. Всі вони супроводжуються встановленням конкурентних цін, низьких відсоткових ставок за кредитами в банківських металах, високим ставками на депозити в дорогоцінних металах, високою швидкістю і якістю обслуговування клієнтів і дозволяють українському «золотому банківському» бізнесу інтегруватися в світовий.

Література

1. *К.Маркс. Капитал – К.Маркс, Ф.Энгельс., Собр. соч., том 1-4, Москва, 1960.*
2. *А.В.Аникин. Золото. Международный экономический аспект. Москва, «Международные отношения», 1988.*
3. *Peter Dicken. Global shift. Reshaping the global economic map in the 21st century. Fourth edition. – Sage Publication. London, Thousand Oaks, New Delhi, – 2004.*
4. *Chris Skinner. The future of banking in a globalised world. – Wiley Finance, England, – 2007.*